

Týka sa nás Dohovor o zamedzení tvorby púští?

V nadväznosti na Agendu 21, prijatú na Konferencii o životnom prostredí a rozvoji (UNCED) r. 1992 v Riu de Janeiro, prijala OSN 17. júla 1994 Dohovor o zamedzení tvorby púští (United Nation Convention to Combat Desertification – UNCOD). Zatiaľ ho podpísalo vyše 100 členských štátov OSN, medzi ktorými však chýba podpis Slovenskej republiky. Týka sa nás tento Dohovor, alebo nás nemusí zaujímať?

Agenda 21 v kapitole 12 definuje tvorbu púští (desertifikáciu) ako proces degradácie krajiny v arídnych, semiarídnych a suchých subhumídnych oblastiach, ktorý nastáva v dôsledku pôsobenia rôznych faktorov vrátane klimatických a ľudskej činnosti. Tento proces, spojený s vyrúbaním lesov, už dávno poznali na území Mezopotámie alebo Libanonu. Dnes je však oveľa silnejší a rozsiahlejší.

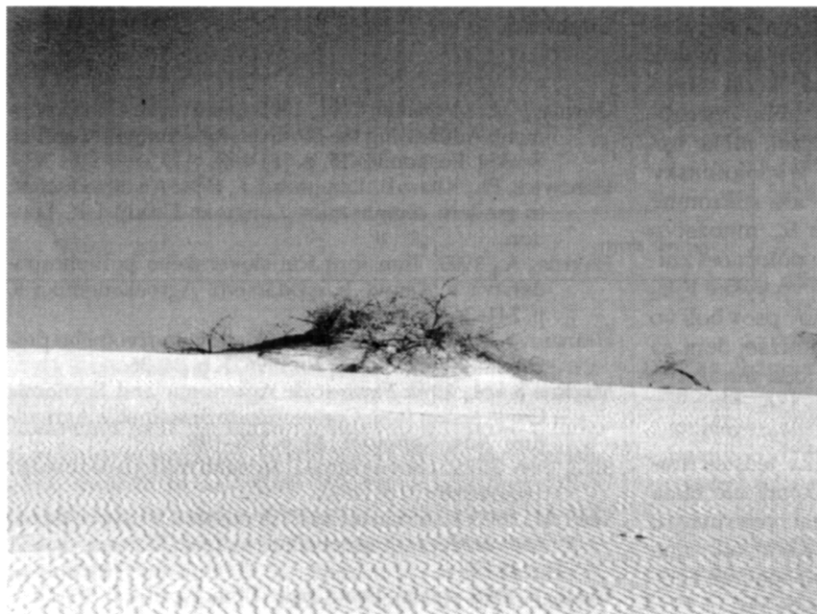
Už na 1. Svetovej konferencii OSN o tvorbe púští, ktorá sa konala r. 1977 v Nairobi, sa konštatovalo, že desertifikácia ohrozuje budúcnosť viac ako 700 miliónov obyvateľov našej planéty. Agenda 21 hovorí o hrozbe pre približne šestinú všetkých obyvateľov sveta, čo dokazuje vzrastajúci trend tohto nebezpečenstva za ostatných 15 rokov. Aby sme si urobili predstavu

o jeho rozmeroch – z celkovej plochy súše (149 miliónov km²) ohrozuje desertifikácia približne 36 mil. km², čo predstavuje bezmála štvrtinu celosvetovej súše. Ak si predstavíme, že progresívna degradácia horských oblastí postihuje približne 33 mil. km² a zhoršenie štruktúry pôdy s poklesom úrodnosti sa prejavuje na 47 % plochy nezavlažovaných a 30 % plochy zavlažovaných poľnohospodárskych pôd sveta, musí sa ľudstvo vážne zamyslieť nad problémom svojej výživy v budúcnosti.

Desertifikácia zasahuje všetky kontinenty sveta, s výnimkou Antarktídy, vrátane južnej Európy, ktorá sa ani zďaleka nenachádza v klimatickom pásme púští. Stále častejší výskyt suchých rokov, pričom suchá sú stále výraznejšie, má za následok uhynutie desiatok miliónov kusov dobytky a sťahovanie celých národov zo svojich území, aby sa zachránili pred hladom.

Hľadanie riešení vyžaduje globálnu solidaritu národov, národných i medzinárodných organizácií a zapojenie všetkých dotknutých i zodpovedných. Pritom treba brať do úvahy všetky aspekty desertifikácie a ich pôsobenie, resp. dôsledky na hospodársky a sociálny vývoj jednotlivých krajín. To sa týka nielen ohrozených krajín, ktoré patria prevažne k tým chudobnejším, ale možno povedať aj bohatých štátov Ameriky, Európy i Ázie.

Slovenská republika sa nachádza v klimatickej oblasti, ktorej sa otepľovanie planéty dotýka, aj keď bezprostredné nebezpečenstvo tvorby púšte nášmu územiu nehrozí. Púšťou totiž voláme také arídne oblasti, ktorých povrch je takmer bez rastlinstva i pôdy. Vplyvom vzrastajúceho poč-

tu suchých rokov (nenechajme sa pomýliť tohoročnými povodňami), nastáva aj u nás, najmä v južných, poľnohospodársky najproduktívnejších oblastiach, progresívna aridizácia územia. Myslíme na také zmeny hydrologických vlastností pôdy, čo znižujú jej schopnosť zásobovať vegetáciu vodou. Rovnako je signalizovaná aj aridizácia rastlinstva, čo znamená zvyšujúci sa výskyt xerofilných druhov a zároveň zníženu pokrývnosť pôdy vegetáciou. Desertifikáciu, rovnako ako aj aridizáciu, vždy sprevádzajú ďalšie procesy, ako je vodná i veterná erózia, zasolenie a zhutňovanie pôd a pod. Preto aj pre kvantitatívne stanovenie prejavov aridizácie treba sledovať stupeň procesu aridizácie rastlinstva, ako aj stupeň aridizácie pôdy.

Aj keď priama hrozba tvorby púští na území našej krajiny nepripadá do úvahy, nazdávame sa, že Slovenská republika, ako aj všetky štáty strednej i severnej Európy, sú na tomto procese zainteresované. Táto zainteresovanosť súvisí so spotrebou produktov z oblastí, ktorým hrozí desertifikácia. Na rozdiel od chudobných krajín dotknutých tvorbou púští môžu Európania pomôcť týmto krajinám finančnými prostriedkami, vedeckými poznatkami i technickým vybavením, a tak ich podporiť pri ich boji s desertifikáciou. Preto by si aj predstavitelia našej republiky mali uvedomiť, že máme svoj diel zodpovednosti na plnení ustanovení tohto dohovoru.

Juraj Hraško

Podporíme pokles biodiverzity Devínskej Kobyly?

(K článku I. Pekárovej, Z. Bedrnu a J. Račka: Sprísniť ochranu prírody v NPR Devínska Kobyla, Životné prostredie 31, 1997, 2, 98–99.)

Na základe svojich výskumov v r. 1995 a 1996 navrhli uvedení autori opatrenia na *sprísnenie ochrany prírody v NPR Devínska Kobyla*. Konštatujú, že z environmentálnych vlastností pôd, ktorým venujú dominantnú ochrannársku pozornosť, je najvýznamnejšia vysoká náchylnosť na vodnú eróziu. Odporúčajú presadiť kríky a stromčeky v oblasti xerotermy svahov Devínskej Kobyly na všetky chodníky (okrem náučného), aby sa nezvyšovala erózia. Z toho istého dôvodu odporúčajú zalesniť celú plochu nad centrálnou časťou Sandbergu atď.

Z článku vyplýva, že v súčasnosti najpálčivejším environmentálnym problémom v NPR Devínska Kobyla je pôda. Isteže, je to závažný ekologický faktor, podobne, ako sú dôležité aj ďalšie nadhodnené problémy. V práci však autori nespomínajú ďalšie závažné aspekty, ktorých zanedbaním by ešte stále vysoká biodiverzita Devínskej Kobyly povážlivo poklesla. K erózii: zalesňovať v súčasnosti Sandberg je z ekologického hľadiska nesprávne. V posledných rokoch sa prejavuje práve opačný extrém. Autori článku nezaregistrovali, že najexponovanejšiu časť Sandbergu v súčasnosti doslova pohlcujú a degradujú husté nálety nežiaducich topolov. Sandberg nie je len unikátnym paleontologickým náleziskom. Je aj domovom raritnej psamofytnej (pieskomilnej) flóry a fauny. Viaceré citlivé, a často práve najcenejšie arenicolné druhy, dokážu existovať len

v iníciaľných vývojových štádiách daného biotopu a jeho zalesnením by, pochopiteľne, zanikli. Vytypovaná plocha pre umelé zalesnenie hostí napríklad také význačné floristické elementy, ako napr. kuričku sivasťú (*Minuartia glaucina*), zaujímavú a zriedkavú zárazu väčšiu (*Orobancha elatior*), viaceré druhy ohrozenej čelade vstavačovitých atď. Sandberg v súčasnosti trpí nepriaznivými sukcesnými vplyvmi, prejavujúcimi sa postupnou prevahou konkurenčne schopnejších, no z vedeckého i ochrannárskeho hľadiska často menej významných druhov, ktoré potláčajú tie prvoradé. V minulosti tu bývala napríklad hojná pieskomilná rarita kochia vlnokvetá (*Kochia laniflora*), ktorá na južnej Morave a v susednom Rakúsku pravdepodobne už vyhynula. V posledných rokoch aj na Sandbergu natoľko ustúpila, že sa ju doteraz nepodarilo opätovne potvrdiť. Navrhované umelé zalesnenie by ohrozilo vzácnu chránenú ságu stepnú (*Saga pedo*), ktorá sa u nás vyskytuje len na niekoľkých lokalitách, nehovoriac o entomologických raritách, ktorými je Devínska Kobyla priam povestná.

V r. 1990 z podnetu štátnej ochrany prírody vybudovali na Kobyly prekážky a zatarasy v miestach, kde by sa návštevníci prírodnej rezervácie nemali pohybovať. Dobrý úmysel však mal nežiaduci dôsledok. Návštevníci si popri týchto prekážkach vytvorili nové chodníčky a negatívne vplyvy ešte vzrástli.